

Rellotge

De vegades penso que la generalització de l'ús dels rellotges portàtils deu haver estat una de les revolucions més profundes de la vida de la humanitat, en l'època moderna. Una revolució silenciosa i lenta, quasi imperceptible en les seves manifestacions, però de conseqüències subtilment acusades. El sentiment del temps ha d'haver canviat d'una manera notable en l'home mitjà, quan aquest ha començat a tenir al seu abast la màquina domèstica o personal del rellotge. El rellotge de sol, el rellotge d'arena, qualsevol altre procediment rudimentari d'enregistrar el pas del temps, eren, segons sembla, unes formes de constatació exteriors i rígides: no arribaven a afectar la consciència de temporalitat que, més o menys instintiva, tenia l'individu. El fet que hi hagués una abundant literatura gnòmica, de sentit lúgubre i admonitori, destinada a ornar els rellotges solars, ve paradoxalment a confirmar això. Les inscripcions típiques dels vells rellotges de sol recordaven la fugacitat del temps i l'anunci de la mort: "*Cotidie morior*", "*Dum spectas fugio*", "*Maneo nomini*", "*Totes ferixen, la darrera mata*", "*Latet ultima*", "*Ex his una tibi*"... Tota aquesta epigrafia era més aviat sumptuària, i en tot cas, poc eficient: llatínades el·líptiques o aforismes concentrats, no podien ser llegits amb massa atenció, ni el lloc on eren fixats es prestava a afavorir-ne el paper de memento, i per això mateix perdien exemplaritat. I els rellotges de campanar no hi anaven més enllà: potser menys i tot. Les batallades dels rellotges públics disfressaven la seva implacable duresa amb ressons litúrgics, i al capdavant es reduïen a fer de senyal automàtic per a escandir les rutines de la gent. Sospito que tot devia ser ja una mica distint en introduir-se el rellotge de paret, i que, de mica en mica, el canvi es devia accentuar amb l'expansió del rellotge de butxaca i, finalment, del rellotge de polsera. Ara tenir comptadors de temps que ens acompanyen les vint-i-quatre hores del dia. Els necessitem per a regular les nostres activitats més importants i les

més banals. D'entrada, semblen uns artefactes inofensius, simplement útils. Però juguen un paper en la nostra vida que no tenia precedents. No porten inscripcions altisonants i filosòfiques. No els cal portar-ne: l'efecte que fan és més penetrant i esmolat que no el que poguessin fer antany les frases àrdues dels rellotges de sol. Amb el temps, l'home d'avui fa el que feia i ha fet l'home d'abans: aprofitar-lo, perdre'l, matar-lo, passar-lo. La diferència és que ara té contínuament davant dels ulls una esfera impassible i unes busques incessants, que li ho mesuren —que li ho compten. Els metafísics contemporanis han insistit sovint en la condició *temporal* de l'home: ens han explicat acadèmicament que som "històrics", que "som-per-alla-mort" i coses per l'estil. La indústria rellotgera, de la seva part, ha contribuït molt a fomentar aquesta convicció de la nostra temporalitat. Cada cop que consultem el rellotge, rebem un impacte dolorós. Sovint no ens n'adonem tan sols: es tracta d'una impressió —com ara diuen— subliminar, instantània i inconscient. Però hi és. Mirem quina hora és per acudir a una cita, per emprendre una feina, per agafar el tren, i en realitat —o simultàniament— el rellotge es limita a dir-nos que som temps i que el temps s'escola. L'home del passat no estava subjecte a aquesta mena d'advertència permanent. Per a ell, el trànsit del temps prenia un caràcter menys immediat, menys detallat: el sentia a través dels cicles còsmics, el dia i la nit, les estacions, el ritme de les collites i de les gestacions dels animals. El temps, llavors, era un magma obscur, insondable, de fluència apagada. Ara, per contra, el rellotge ens dóna el temps traduït a minuts i a segons: a fraccions d'una velocitat incompreensible. En el puny portem un adust indicador de la incertesa del viure i de la fatalitat de la mort. I això ha hagut de fer-nos distints —una mica distints, si més no— dels nostres avantpassats. És la revolució de què parlava al principi.

Joan Fuster, *Diccionari per a ociosos*. Edicions 62.